

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ มีประชากรที่เกี่ยวข้อง และมีผลต่อการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอยู่หลายฝ่าย และได้จำกัดเฉพาะเพียงแต่ประชากรภายในหมู่บ้านปางไม้ตะเคียนเท่านั้น แต่มีความจำเป็นที่จะต้องรวมหมู่บ้านใหม่แม่ป่าขาง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นด้วย เนื่องจากแต่แรกเริ่มทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ คือ หมู่บ้านเดียวกันและปัจจุบันถึงแม้ว่าหมู่บ้านปางไม้ตะเคียนจะถือเป็น “ปึก” หนึ่งในหมู่บ้านใหม่แม่ป่าขาง แต่หากจะต้องมีการดำเนินการเปลี่ยนแปลง พัฒนาใด ๆ ก็จำเป็นที่จะต้องรวมเอา 2 หมู่บ้านเข้าด้วยกันอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์แบบของงานวิจัยครั้งนี้ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ชาวบ้านในหมู่บ้านปางไม้ตะเคียน มีจำนวน 14 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 34 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 16 คน และเพศหญิง 18 คน
2. ชาวบ้านในหมู่บ้านใหม่แม่ป่าขาง มีจำนวน 76 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 213 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 102 คน และเพศหญิง 111 คน
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นตัวแทนรับผิดชอบ การปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ของหมู่บ้านปางไม้ตะเคียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 35 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยกลุ่มตัวอย่างจะประกอบไปด้วย

1. กำนันตำบลออนเหนือ	1 คน
2. ผู้ใหญ่บ้าน	1 คน
3. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	2 คน
4. ประธานประชาคมหมู่บ้าน	1 คน
5. นายก อบต.	1 คน
6. รองนายก อบต.	1 คน
7. สมาชิก อบต.	2 คน

8. ผู้นำตามธรรมชาติ

2 คน

มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป โดยผู้ให้ข้อมูลต้องเกิดและอาศัยอยู่ในพื้นที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี ทราบความเป็นมาของหมู่บ้านเป็นอย่างดี

9. ชาวบ้านในหมู่บ้านปางไม้ตะเคียน

14 คน

มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยผู้ให้ข้อมูลจะต้องมีความทันสมัย และติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อยู่เสมอ

10. ชาวบ้านในหมู่บ้านใหม่แม่ป่าขาว

10 คน

มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และมีความปรารถนาดีในการที่จะให้ความร่วมมือพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ไม่คิดเล็กคิดน้อยว่าพื้นที่นั้นไม่ได้ตั้งอยู่ในหมู่บ้านของตนเองโดยตรง และอาจทำให้ไม่ได้รับผลประโยชน์คุ้มค่าเพียงพอกับเวลาที่จะต้องเสียไปกับการมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสังเกต
2. แบบการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ
3. แบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ
4. อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการบันทึกข้อมูล

วิธีสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและเทคนิควิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตโดยละเอียด
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกระบวนการสร้างรูปแบบของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
3. ลงพื้นที่ไปสำรวจหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยนำรายละเอียดที่ได้มาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และสังเกต
4. ประมวลผลข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้รวบรวมมา
5. สร้างแบบสัมภาษณ์โดยกำหนดรูปแบบให้เป็นแบบปลายเปิด

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะที่ได้รับไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ หลังจากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง จึงนำไปดำเนินการ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากแหล่งข้อมูลดังนี้

1. แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกกิจกรรมของชาวบ้าน หมู่บ้านปางไม้ตะเคียนหลาย ๆ ครั้งทั้งโดยการนัดหมาย และไม่มีการนัดหมายล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง และตรงตามสภาพความเป็นอยู่ตามธรรมชาติที่แท้จริงของชาวบ้าน

2. แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ การรวบรวมข้อมูลจาก วารสาร เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากห้องสมุดในสถาบันการศึกษา เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้วยตัวเอง เพื่อใช้ประกอบการเขียนเค้าโครงงานวิจัยในระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2547 และเริ่มต้นเก็บข้อมูลเพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้านทุกรูปแบบ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความคุ้นเคย จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาหาข้อมูลที่เจาะลึก ในระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2547 ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) และชาวบ้านหมู่บ้านปางไม้ตะเคียนอย่างเป็นกันเองและทั่วถึง เป็นการพูดคุยแบบไม่มีโครงสร้าง แต่มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ได้ข้อมูล และแนวความคิดที่หลากหลายจากชาวบ้าน โดยผู้วิจัยจะต้องอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่า การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคืออะไรและการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการนี้ต้องทำซ้ำอีกหลายครั้งเพื่อให้เกิดความชัดเจน และได้ข้อมูลที่เหมาะสม

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้าน เพื่อให้เข้าถึงชาวบ้านอย่างแท้จริง และเพื่อให้ได้รับโอกาสในการศึกษาบริบทของหมู่บ้านโดยใช้วิธีการสังเกตอย่างใกล้ชิด

3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมแนวคิดเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) เพื่อเก็บรายละเอียดของข้อมูล และเพื่อทำการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) โดยการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ วางแผนร่วมกันเป็นกลุ่ม และหาแนวทางในการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

4. การบันทึกภาคสนาม (Field Note) ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึก การถ่ายภาพ และการบันทึกเทป เพื่อเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้จากการสนทนา สัมภาษณ์ และสังเกตขณะลงพื้นที่

5. เอกสาร (Documentary) เอกสารที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นรอง เช่น จุลสาร วารสาร ตำรา เป็นต้น

เพื่อให้งานวิจัยเกิดความต่อเนื่องความชัดเจนและความเชื่อถือได้ของข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลในงานวิจัยนี้จึงต้องทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งจากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาพิจารณาถึงความครบถ้วน และคุณภาพของข้อมูลว่าเพียงพอที่จะตอบปัญหาการวิจัยหรือไม่โดยอาศัยวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของการศึกษาเป็นหลัก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อวิเคราะห์ว่าเวลา สถานที่ และบุคคลที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้จะตรงกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยจะพยายามตั้งคำถามเพื่อช่วยผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดแนวคิดในการแสดงทัศนคติ และมุมมองของตนเองออกมาให้มากที่สุดเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทุกครั้ง เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปโดยสะดวก ดังนั้นข้อมูลที่ได้รับจึงมีความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้วิธีวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ในการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงการศึกษาบริบทของชุมชนจากข้อมูลภาคสนาม ซึ่งการวิเคราะห์อย่างละเอียดเชิงพรรณนา บรรยายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อความถูกต้อง สมบูรณ์ในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทางพัฒนาสร้างรูปแบบยั่งยืนในชุมชนต่อไป